

Catedra de istoria medicinei a I.M.F. Tîrgu Mureş (cond.: prof. I. Spielmann,
doctor-docent)

ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÎNTULUI STOMATOLOGIC LA FACULTATEA DE MEDICINĂ DIN CLUJ

I. Orbán, K. Benczédi

Începînd cu sfîrşitul secolului al XVIII-lea, procesul de reintegrare a chirurgiei şi a stomatologiei în ştiinţa medicală se accelerează. Un prim pas este introducerea şi predarea stomatologiei ca disciplină facultativă.

În primul deceniu al secolului al XIX-lea, stomatologia pătrunde în învățământul universitar din Germania (1803). Primul care predă această disciplină la Würtzburg a fost C. I. Ringelmann (1776—1854), dar cu toate că această specialitate a fost reprezentată în continuare de un savant excepțional ca Albrecht, ideea învățământului stomatologic mai târziu se atrofizează (1).

Ca disciplină aparte, stomatologia apare în programul Facultății de medicină din Viena, o dată cu Carabelli (1821) însemnând totodată și recunoașterea oficială a stomatologiei ca specialitate medicală.

În cadrul Facultății de medicină din Budapesta, stomatologia a fost predată din 1884 ca disciplină facultativă — înaintea multor altor facultăți din apus cu vechi tradiții — în urma strădaniilor lui Dimitrie Nedelcu, care încă în același an obține titlul de profesor agregat (1, 2).

În Ardeal, pregătirea universitară a medicilor stomatologi a început abia în ultimele două decenii ale secolului trecut.* Până la acea dată calificarea de dentiști titrați a mers pe drumul formării unor magistri în stomatologie, iar cu practica stomatologică s-au îndeletnicit doctorii în medicină autohtoni și cei cu diplomă nostrificată, magistrii în chirurgie și stomatologie, practicieni fără nici o pregătire științifică (pregătiți doar pe calea uceniciei), tehnicieni dentiști și bărbieri.

Nu avem date atestând că, la școala medico-chirurgicală din Cluj s-ar fi eliberat diplome de magistri în stomatologie, dar e sigur că diploma de chirurg asigura posesorului ei dreptul legal de a depune examen de magistru în dentică la Universitatea din Budapesta.

Predarea stomatologiei la Universitatea din Cluj începe relativ târziu, în 1890. Primul titular al acestor cursuri este Vilmos Vajna (1854—1932), care obține titlul de docent în „Patologia și terapia dinților“, precum și în „Tehnica operatorie stomatologică“. În perioada premergătoare, îngrijirea bolnavilor cu afecțiuni stomatologice a fost efectuată la Clinica chirurgicală, iar bolnavii care sufereau de afecțiuni ale cavității bucale au fost tratați la Clinica de dermatologie (1).

Începuturile învățământului practic s-au desfășurat în condiții sărăcicioase și vitrege. Clinică neexistând, Vajna a fost nevoit să organizeze un ambulator particular pus în slujba învățământului, instalat într-o cameră mică. Pentru înzestrarea acestui ambulator, primește în total o subvenție de stat de 200 de forinți. Deși chiria localului a fost suportată de Vajna, suma nu a fost suficientă nici pentru plata încălzirii și iluminării camerei, remunerării personalului ajutător și reînnoirii instrumentarului (5).

În 1894 Vajna demisionează din motive de sănătate. O dată cu retragerea lui predarea stomatologiei a fost sistată. În 1896, deci după o pauză de doi ani, doi medici stomatologi, Gerő Rudas și Kálmán Höntz obțin titlul de docent în același timp, primul în „Histologia și patologia dinților“, cel din urmă în „Bolile gurii și ale dinților“. Ei încep cursurile în condiții grele, în prima jumătate a anului universitar 1896—97, în fața unui auditoriu destul de numeros, interesat de această disciplină. Faptul e deosebit de semnifi-

* O inițiativă asemănătoare a fost hotărârea Consiliului profesoral al Facultății din Iași, în care se propune introducerea cursurilor de stomatologie la facultatea de medicină, în 1895.

Între anii 1903—1907 D. Niculescu ține cursuri libere de stomatologie la Facultatea din București. Totuși catedra de stomatologie nu se înființează decît după sfîrșitul primului război mondial.

cativ, avînd în vedere că, stomatologia nu a fost o disciplină obligatorie. Predarea stomatologiei s-a efectuat în cadrul învățămîntului medical de 10 semestre, ca disciplină recomandată, cu scopul ca studenții să-și însușească cunoștințele stomatologice necesare nevoilor practicii medicale generale.

Începînd din anul 1896, extracția dentară și intervențiile legate de ea — pe baza unui ordin ministerial — sînt înglobate între materiile tehnicii chirurgicale. Totuși s-a menținut posibilitatea ca studenții care au arătat un interes deosebit față de stomatologie, să-și poată însuși materia de la profesori specialiști.

După cum reiese din tabelul alăturat, numărul studenților care au frecventat cursurile a crescut considerabil, cu excepția anilor 1901—1906. Interesul scăzut din anii amintiți se datorește faptului că, unele restricții ale programei analitice — elaborat pe baza Reg. nr. 4953/1901 — n-au dat posibilitate ca unele prelegeri speciale și discipline „secundare” (O.R.L.-ul, stomatologia, ortopedia) necesare totuși în pregătirea medicilor, să fie accesibile, deoarece disciplinelor de bază (interne, chirurgie, oftalmologie, ginecologie-obstetrică) s-au prevăzut 22 de ore pe săptămînă — împărțite pe 5 semestre — astfel pentru restul disciplinelor au rămas disponibile numai orele de după masă sau cele de sîmbătă (6). Acest fapt a îngreunat mult posibilitatea de a prezenta bolnavii cu ocazia prelegerilor precum și instruirea studenților în general.

Tabelul nr. 1.

Anii de studii	Numărul studenților lui G. Rudas	Numărul studenților lui K. Höntz
1897/98	6	28
1900/1	—	12
1901/2	—	11
1902/3	—	5
1903/4	3	8
1904/5	9	6
1905/6	10	8
1907/8	18	14
1908/9	17	5
1909/10	17	20
1911/12	—	42
1912/13	—	45
1913/14	—	45
1914/15	—	32
1915/16	—	22
1916/17	—	4

Tabelul de mai sus a fost completat după rapoartele anuale ale celor doi docenți. Datele referitoare la studenții lui G. Rudas sînt fragmentare.

Pregătirea stomatologică a mediciniștilor s-a făcut de două ori, cîte 2 ore pe săptămînă, conform programei de cursuri. În arhiva facultății nu se află nici una din programe. Datele incomplete și răzlețe care ne stau la dispoziție, nu sînt suficiente pentru a reconstitui chiar în mod schematic programa de învățămînt. Din actele și ordinele ministeriale care se referau la alcătuirea programei analitice, reiese că, Kálmán Höntz își anunța cursurile sub denumirea de „Boli ale gurii, danturii, cu practica extracției și plombarea dinților”, iar Gerő Rudas din „Histologia și patologia dentară”.

Docentura lui *Rudas* a cuprins din anul 1906 și „Patologia și terapeutică buco-dentară”. În continuare el își ține cursurile și conduce lucrări practice sub titlul de „Stomatologie practică” (7).

Pentru cursuri și demonstrații practice, materialul de bolnavi a fost asigurat de către cabinetele particulare. Datele referitoare la frecvența bolnavilor din aceste cabinete, precum și relativ la practica studenților sînt încă neîndestulătoare. În 1900—1905 (s-au ținut cursuri numai în semestrele de iarnă) la consultațiile lui *Höntz* s-au prezentat în total 463 de bolnavi (8). Pe acest material de bolnavi — după cum arată *Höntz* într-un raport — studenții au avut suficient prilej „de a se ocupa în mod practic cu stomatologia conservativă și operatorie” (9).

Studenții lui *Gerő Rudas* au luat contact cu bolnavii abia după 1906, pînă atunci cursurile pur teoretice au fost audiate ori la Institutul veterinar, ori în locuința profesorului din str. Deák Ferenc (azi str. P. Groza).

Deși vasele cunoștințe științifice și pasiunea celor doi docenți au reușit să învingă curind indiferența și dezinteresul studenților față de noua disciplină, totuși nu s-a putut ajunge la rezultatul dorit. Lipsa de spațiu și instrumentarul necorespunzător au diminuat succesul acestor cursuri. Din subvenția de stat alocată stomatologiei pînă în anul 1907, stabilită la 400 de K. anual, cîte unuia îi revenea doar 200 de K.*

Cei doi docenți pătrunși de o deosebită dragoste față de specialitatea lor, în repetate memorii au solicitat Consiliului profesoral alocarea unor sume mai mari. Aceste memorii sînt foarte semnificative întrucît permit o privire asupra întregii situații din învățămîntul stomatologic clujean (10).

Consiliul profesoral, însușindu-și cele solicitate în memorii, a încercat să ia măsuri pentru înlăturarea lipsurilor. Acest fapt reiese din memoriul înaintat Ministerului Cultelor în 1906, în vederea majorării subvențiilor diferitelor institute. În acest document în care sînt analizate necesitățile instituțiilor se arată și situația stomatologiei, cerînd majorarea sumei de 400 K. la suma de 2000 K. (11).

Ordonanțarea sumei de 2000 K. stabilită pentru necesitățile stomatologiei nu a fost niciodată efectuată. Astfel de sume nici ulterior nu figurează în evidențele contabile. În schimb dintr-un act contabil trimis facultății în 20 noiembrie 1908, reiese că, din suma de 1.000 K., alocate pentru nevoile stomatologiei, în viitor nu se va primi decît 500 de K. întrucît din suma stabilită o parte se alocă și Clinicii O.R.L. Evident, cu acest ajutor material astfel redus, stomatologia nu a putut progresa decît foarte puțin și a rămas în aceeași situație ca și în anii precedenți.

Atitudinea aceasta din partea Vienei nu a fost accidentală. Așa cum au arătat cercetările istoriografice din ultimele decenii, Guvernul ungar a transmis cu și mai multă tărie presiunea economică exercitată asupra sa de către Austria Transilvaniei privind-o în mod sistematic de bogățiile ei. Cătușele vieții intelectuale nu au fost cu nimic mai prejos, decît cele ale vieții economice. Dependentei politico-economice, impuse de cercurile conducătoare ale dualismului Austro-Ungar, i s-au adăugat atitudinea de desconsiderare netă, a vieții culturale și științifice a Transilvaniei, de către aristocrația intelectuală a capitalei maghiare. În Transilvania exista o viață științifică, dar aceasta a fost nesocotită. Funcționa o universitate, dar ea nu a fost niciodată considerată la același nivel cu cea din Budapesta și era denumită în mod lapidar „fabrica de diplome, funcționînd în ținuturile orientale” (4).

* Pentru a ilustra disproporția dintre alocație și necesități, amintim că prețul unui tur de picior era de 156 de K. pe cînd al unui microscop (cu o putere de mărire de 1300) era de 708 K. (din memoriul lui *Gerő Rudas* din anul 1906).

Din cele de mai sus se înțelege că dezvoltarea facultății din Cluj — de care a depins îmbunătățirea situației învățământului stomatologic — a întâmpinat obstacole însemnate, deși cerințele în acest sens erau urgente. Acest fapt reiese din memoriul Consiliului profesoral, înaintat în 1906 Ministerului Cultelor, în care pentru remedierea supraaglomerării se urzeste extinderea clădirilor existente și construirea de noi edificii (12). Pentru aceasta, pe baza propunerilor directorilor de institute și a comisiilor constituite în acest scop, Consiliul facultății întocmește un program detaliat, pe care, sub formă de memoriu îl trimite spre aprobare ministerului.

Se pare că în acest fel și problema stomatologiei se rezolvă favorabil. Consiliul facultății la ședința din 1 iunie 1906, hotărăște ca ambulatorul O.R.L. precum și cel de terapie stomatologică să se amenajeze într-una din așa numitele „clinici mici”, care vor fi construite pe strada Miko. Se stabilește și destinația încăperilor care vor compune acest modest institut stomatologic (13). Din ceea ce urmează, reiese că nici acest plan nu a fost realizat. Din cauza sumelor insuficiente ce s-au alocat pentru extinderea facultății, însuși Consiliul profesoral ia atitudine și va despărți nevoile urgente de cele ale căror rezolvare nu permite amânare. Stomatologia fiind inclusă între problemele ce pot fi amânate, ajunge într-o situație nefavorabilă (14).

Între timp, apare un factor nou, avînd o influență hotărîtoare asupra dezvoltării învățământului stomatologic: Congresul „Association Stomatologique Internationale”, ținut la Paris în 1907. Congresul face apel la toate statele în vederea predării mai intensive a stomatologiei, revendicînd necesitatea predării ei la toate facultățile de medicină, cu examen obligatoriu și cere totodată ca în fiecare stat cel puțin la una din facultăți să fie posibilă pregătirea de specialitate în stomatologie. Senatul universitar din Cluj însărcinează pe profesorul *Makkara Lajos** cu studiul acestei chestiuni. Din motive necunoscute acesta ajunge la concluzia că „fără sacrificii materiale mai importante nu e posibilă rezolvarea problemei” și propune ca studiul să fie aprofundat și adecvat la învățământului stomatologic să fie amînată pentru o dată mai potrivită (15).

În 1909 Consiliul profesoral urzeste din nou la Ministerul Cultelor înființarea institutului stomatologic. Dar argumentele nici de această dată nu par destul de „convingătoare” în fața autorităților, pentru a rezolva această problemă de stringentă actualitate. În 1911 intervine întorsătura de mult așteptată în urma circularei nr. 112.026/911, prin care guvernul reia problema mult discutată a tehnicienilor stomatologi. Prevederile circulei ating și Consiliul profesoral obligîndu-l a lua poziție, întrucît duelul ascuțit dintre medicii stomatologi și tehnicienii dentari trădează totodată și faptul că, nu sînt create posibilități în vederea pregătirii unui număr suficient de medici stomatologi — de o bună calificare. La a treia ședință ordinară a Consiliului profesoral, ținută în 24 XI. 1911, *L. Makkara* în referatul său, aduce o critică temerară atitudinii guvernului în problema stomatologiei și propune măsuri concrete pentru înlăturarea greutăților ivite în jurul Institutului stomatologic (16). După intervenția lui îndrăzneată și competentă, evenimentele se succed rapid. Consiliul facultăților însărcinează pe prof. *Makkara*, de a lua legătura cu cei doi docenți și această comisie să completeze lista personalului și a cheltuielilor materiale necesare înființării urgente a Institutului stomatologic (17). Devizul de cheltuieli astfel completat a fost acceptat în

* *Makkara Lajos*, a fost profesor de chirurgie, reprezentantul problemelor stomatologice în Consiliul profesoral, în persoana căruia stomatologia și-a găsit un patron insuflețit.

sîrșit. Astfel, în luna mai 1913, problema stomatologiei a fost rezolvată după lungi tergiversări, ordinul ministerial nr. 137.144/1913 înștiințează Consiliul facultății, că intravilanul de 531 de stînji păturați, cu două clădiri, din colțul pieții Szt. György și str. Trefort (azi Pța. Păcii și str. V. Babeș) a fost cumpărat cu prețul de 195.000 K., pentru a fi instalate aici clinicile O.R.L. și ambulatorul stomatologic (18). În bugetul de stat pe anul 1913 au fost prevăzute pentru cele două institute 20.000 K. Lucrările de transformare însă, față de planul inițial, s-au rezumat numai la încăperile strict necesare. Întrucît din suma de 20.000 de K. trebuiau acoperite și cheltuielile privind utilajul științific. Astfel înființarea unui staționar comun nu s-a putut realiza întrucît acesta ar fi necesitat transformări mai mari, înzestrare mai costisitoare, personal de îngrijire etc. În asemenea condiții, cele două instituții își încep activitatea în 1913 numai prin cursuri teoretice, legate de exerciții practice pe bolnavi ambulatori (19). Astfel, învățămîntul stomatologic a primit un conținut nou. Aceasta rezultă din programele analitice, introduse începînd cu anul 1913, ne atrage atenția înainte de toate faptul că, învățămîntul stomatologic a fost introdus cu un program de 12 ore pe săptămînă, timp de două semestre, cu un bogat și variat material de predare (20). Din numărul orelor care par relativ multe la o apreciere superficială, au fost rezervate numai două ore pentru cursuri (stomatologia conservativă și operativă), restul orelor au fost destinate practicii de extracție, de plombare și altor tratamente dentare, ceea ce a contribuit fără îndoială în mod substanțial la pregătirea practică mai temeinică a studenților.

Cu acest eveniment în istoria învățămîntului stomatologic din Cluj s-a încheiat o perioadă zbuciumată. Atunci, cînd Ardealul devine parte organică a României, Universitatea din Cluj a fost reorganizată (1919). În fruntea clinicii stomatologice a fost numit talentatul prof. G. Bilașcu (1863—1926). El înființează prima clinică de specialitate din Cluj, fiind totodată și întemeietorul învățămîntului stomatologic românesc.

Sosit la redacție: 16 ianuarie 1969.

Bibliografie

1. H. SALAMON: A magyar stomatologia (fogászat) története. Budapest, 1942, p. 73, 357.
2. GY. HUSZÁR: A magyar fogászat története. Budapest, 1965, p. 94, 151;
3. TH. ILEA, I. GHELERTER, B. DUȚESCU: Învățămîntul medical și farmaceutic din București, București, 1963, p. 443;
4. S. BALÁZS, I. SPIELMANN: Lechner Károly. Ed. Acad., București, 1956, p. 8;
5. Arhiva I.M.F. Tg.-Mureș. Fondul școlii medico-chirurgicale și a Consiliului medical din Cluj: 105—1895/96;
6. Idem. 778—1910/11;
7. Ibidem. 786 — 1907/08;
8. Ibidem. 431 — 1900/01, 493 — 1902/03, 456 — 1904/05, 469 — 1903/04;
9. Ibidem. 493 — 1902/03;
10. Ibidem. 104 — 1900/01;
11. Ibidem. 194 — 1905/06;
12. Ibidem. 266 — 1905/1906;
13. Ibidem. 631 — 1905/06, 633 — 1905/06;
14. Ibidem. 581 — 1904/05, 266 — 1905/06;
15. Ibidem. 262 — 1908/09;
16. Ibidem. 173 — 1911/12;
17. Ibidem. 311 — 1911/12;
18. Ibidem. 370 — 1911/12;
19. Ibidem. 1035 — 1912/13;
20. Ibidem. 13 — 1913/14.